

Bir kəndin faciəsi

Qaradağlıda yaşananlar yaddaşımızdan silinmir...

Tariximizdə elə faciəli səhifələr var ki, onları zaman silə bilmir. Belə ağır, qanlı və unudulmaz hadisələrdən biri də məhz Qaradağlı faciəsidir. Bu faciə təkcə bir kəndin deyil, bütövlükdə xalqımızın taleyinə yazılmış ağır sınaq, yaddaşımıza həkk olunmuş qara bir səhifədir. Qaradağlı Qarabağın cənub-şərqində, Xankəndi-Xocavənd yolu üzərində yerləşən strateji yaşayış məntəqəsi olub. 1988-ci ildən münaqişənin silahlı mərhələyə keçməsi ilə kənd ön xəttə çevrilib, nəqliyyat əlaqələri kəsilib və faktiki təcrid vəziyyətində qalıb. Hücuma aktiv mərhələsi 14 fevral 1992-ci ildə başlayıb. Kənd bir neçə istiqamətdən intensiv atəşə tutulub, 17 fevral səhər saatlarında isə həlledici mərhələyə keçib. Müdafiəçilər sursatın tükənməsinə baxmayaraq, müqavimət göstərsələr də, günün ikinci yarısında kənd silahlı qüvvələrin nəzarətinə keçib. Bu faciə təsadüfi deyildi. O dövrdə Birinci Qarabağ müharibəsi çərçivəsində Azərbaycan torpaqlarına qarşı aparılan işğal siyasətinin növbəti qanlı mərhələsi idi. Qaradağlıda baş verənlər beynəlxalq humanitar hüququn kobud şəkildə pozulması, dinc əhaliyə qarşı törədilmiş ağır cinayət idi. Silahsız insanlara qarşı göstərilən vəhşilik bir daha sübut etdi ki, müharibənin ən böyük qurbanı məhz mülki əhalidir.

Məqsəd azərbaycanlıları Qarabağdan çıxarmaq idi

XX əsrin 80-ci illərinin ikinci yarısında ermənilər “böyük Ermənistan” ideyasını həyata keçirmək üçün Azərbaycanın Qarabağ bölgəsinə ərazi iddiaları irəli sürürdülər. 1988-ci ilin əvvəllərindən etibarən Qarabağın iqtisadi geriliyi pərdəsi altında vilayətin Ermənistanı birləşdirilməsi üçün Xankəndidə və İrəvanda tətillər keçirilir, mitinqlər təşkil edilirdi. Vəziy-

yət getdikcə daha da gərginləşir, Qarabağın dağlıq hissəsində azərbaycanlı əhaliyə qarşı təzyiqlər, təqiblər, silahlı hücumlar təşkil edilirdi. Əsas məqsəd azərbaycanlıları Qarabağdan sıxışdırıb çıxarmaq idi. 1991-ci ilin sonları - 1992-ci ilin əvvəllərində Qarabağda vəziyyət daha da ağırlaşdı. Erməni silahlıları Qarabağın dağlıq hissəsində azərbaycanlılar yaşayan kənd

və qəsəbələri mühasirəyə alaraq bir-birindən təcrid edir, daha sonra işğal edərək, dinc əhaliyə divan tutur, evləri, təsərrüfatları qarət edərək yandırır-dılar. 1991-ci ilin noyabr - 1992-ci ilin fevral aylarında Cəmilli, Kərkicahan, Quşçular, Məlibəyli, Meşəli, Qaradağlı kəndlərinin işğalı zamanı erməni silahlı dəstələri dinc əhaliyə qarşı hərbi cinayətlər törətmişdilər.

Sonuncu gülləyə qədər mübarizə aparıldı...

1990-cı il noyabrın 24-də 3 nəfər kənd sakini Xocavənd-Xankəndi yolunun 6 kilometrliyində erməni quldurları tərəfindən vəhşicəsinə qətlə yetirildi. 1991-ci il yanvarın 9-da kəndə gələn UAZ markalı avtomobil ermənilər tərəfindən atəşə tutuldu, bir nəfər öldürüldü, 4 nəfər yaralandı. Onlardan 2-si sonralar aldığı yaralardan dünyasını dəyişdi. Ermənilər 1991-ci

il martın 8-də kəndin yaxınlığında 2 nəfəri vəhşicəsinə qətlə yetirdilər. Həmin il iyunun 28-də kəndin 3 kilometrliyindəki fermada 6 sakin - 3 kişi və 3 qadın diri-diri yandırıldı. 1991-ci il sentyabrın 8-də Ağdamdan Qaradağlıya gələn sərnəşin avtobusu Xocavənd-Xankəndi yolunun 5-6 kilometrliyində erməni quldurları tərəfindən atəşə tutuldu. Avtobusdakı 40 nəfərə yaxın sərnəşindən 2 oğlan, 6 qadın həlak oldu. 1992-ci il yanvarın 8-də kəndin yaxınlığında daha bir azərbaycanlı vəhşicəsinə qətlə yetirildi, 100-ə yaxın qoyun ermənilər tərəfindən qənimət kimi aparıldı.

1992-ci il fevral ayının 14-də erməni quldurları xarici mızdluların, xüsusilə Xankəndidə yerləşən sovet ordusunun 366-cı alayının texnikasından və canlı qüvvəsindən istifadə etməklə əlaqəsi hər tərəfdən kəsilən, köməksiz qalan Qaradağlı kəndinə hücumla keçdilər. Kənddə olan 104 sakin və 14 əsgər sonuncu gülləyə qədər 4 gün düşmənlə mübarizə apardı. Döyüşlərdə biri qadın olmaqla, 14 nəfər həlak oldu. Silah-sursatı tükənən soydaşlarımız son-da ermənilər tərəfindən əsir və girov götürüldülər, onların növbəti məşəqqətləri başladı.

5 nəfərin taleyi hələ də məlum deyil

Kəndin Bəylik bağı adlanan yerində 23 sakin ermənilər tərəfindən güllələndi, əksəriyyəti silos quyusunda yaralı halda diri-diri basdırıldı. Sakinlərin bir

hissəsi Qaradağlı-Xankəndi yolu üzərində yerləşən erməni kəndlərində məşinlərdən düşürülərək güllələndi. İki nəfər Zəki bulağında, 2 nəfər Cəmiyyət kəndində öldürüldü. Girovluqda olan 8 nəfər kənd sakininə ermənilər əzab və işgəncələr verərək onları amansızlıqla qətlə yetirdilər. Dörd nəfər müxtəlif dövrlərdə şəhid oldu. Beş nəfərin taleyi bu günə qədər məlum deyil.

Beləliklə, erməni işğalçılarına qarşı 4 il qəhrəmanlıqla mübarizə aparan Qaradağlı kəndi 1992-ci il fevralın 17-də işğal edilərək yandırılıb, dinc əhaliyə qarşı soyqırımı həyata keçirilib. İşğal zamanı 118 nəfər əsir götürülüb, 33 nəfər güllələnib. Ermənilər öldürülənləri və yaralı halda olanları bir yerdə təsərrüfat quyusuna tökərək torpaqlayblar. Ümumilikdə əsir və girov

götürülənlərdən 68 nəfəri öldürülüb, 50 nəfəri böyük çətinliklərlə azad edilib. Girov götürülənlərdən 10 nəfəri qadın, 2 nəfəri məktəbli olub. Azad olunanların 5 nəfəri qadınlar olmaqla 18 nəfər aldığı yaralardan sonralar vəfat edib. Əsirlikdə saxlanılanlara qarşı vəhşi, vandalizm hərəkətləri ilə davranılması, insanların başlarının kəsilməsi, diri-diri basdırılması,

dişlərinin çəkilməsi, ac-susuz saxlanmaları, döyülərək öldürülmələri insanlığa qarşı törədilmiş cinayət hadisəsi idi. Ermənistanın dövlət səviyyəsində həyata keçirdiyi soyqırımı cinayəti nəticəsində Qaradağlı kəndində iki ailənin hər birindən 4 nəfər qətlə yetirilib, 43

ailə öz başcasını itirib, 146 uşaq yetim qalıb. Qaradağlıya Ermənistan silahlı qüvvələrinin həmlələri zamanı qətlə yetirilənlərdən 10-u qadın, 8-i məktəb yaşlı uşaq olub. Qaradağlı kəndində 91 nəfər, kənd sakinlərinin hər 10 nəfərindən biri qətlə yetirilib. İşğal nəticəsində

Vəhşilik və vandalizmin bariz nümunələri!

kənddə 200 ev, 1 mədəniyyət evi, 320 yerlik orta məktəb binası, 25 çarpayılıq xəstəxana binası və digər obyektlər, azərbaycanlılara məxsus tarixi, dini, mədəni abidələr və qəbiristanlıq dağıdılıb. Kəndin 800 nəfərə yaxın sakini məcburi köçkün düşüb.

Tarix unutkanlığı sevmir. Unudulan faciələr təkrarlanmağa məhkum olur. Ona görə də Qaradağlı faciəsini xatırlamaq, gələcək nəsillərə çatdırmaq hər birimizin mənə-

vi borcudur. Bu, yalnız keçmişə ehtiram deyil, həm də gələcəyə məsuliyyətdir. Xalqımıza qarşı amansız işgəncələrin verildiyi Qaradağlı faicəsindən artıq 34 il ötür. Azad və müstəqil Azərbaycan öz şəhidlərinin xatirəsini uca tutur, qurbanların ruhu qarşısında baş əyir, onların ağrısını yaddaşlarda yaşadır. Çünki Qaradağlı faciəsi xalqımızın qan yaddaşı, ədalətə aparan yolun ağır başlanğıcıdır.

Yeganə BAYRAMOVA